

גז' ס"ג מ"ז מ"ז מהל' ת"ת  
הלכה יח סמנ' לאון רח  
טושי' י"ד ס' של' עסק'  
ל:

נו ב' מ"י פ"ז מהל' רוח'  
הלכה ט':

גז' ג' מ"י ע"ס הלכה יא:  
גז' ד' מ"י ע"ס הל' י:

ב' ד' מ"י ע"ס הל' ח:  
ב' א' מ"י ע"ס פ"ח הלכה  
יא:

ב' ז' מ"י ע"ס פ"ח הלכה  
י:

ב' ח' מ"י ע"ס פ"ז הל'  
ג:

ב' י' מ"י ע"ס הל' יב:  
ב' ח' מ"י פ"ז מהל' מאל'  
מקדש הל' י:

### רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר רב  
נידוי על תנאי אפי' ממצמו (א) צריך הפרה.  
מנא לן מיהודה שנאמר אם  
לא הביאתו אליך והצנתי לפניך וחסאתי לך  
כל הימים ואשכחני שהיו  
עצמותיו מגולגלין בארון עד  
שבקש עליהם החמים  
מרע"ה שנאמר שמע ה'  
קול יהודה: נגמר דינו  
לגלות ומת הכהן הגדול  
אינו גולה. מיתת כהן  
גדול מכפרת לו. אמר  
אביי נקיטין נגמר דינו  
ומת מוליכין עצמותיו של  
הורג בעיר מקלט. שנא'  
לשוב לשבת בארץ עד  
מות הכהן הגדול ואינו  
היא ישיבה בארץ היו  
אומר זו קבורה. תנא מת  
הרוצח ומת כהן גדול  
[וכו.]. בן גרושה או בן  
חלוצה. רבי אמי ורבי  
יצחק חד אמר מתה כהונה.  
ודד אמר בטלה כהונה.  
ובפלוגתא דתנן היה עומד  
ומקריב ונודע שהוא בן  
גרושה או בן חלוצה רבי  
אליעזר אומר כל קרבנות  
שהקריב פסולין הן ורבי  
יהושע מכשיר. ואסיק'  
כי

חשק שלמה על ר"ח

(ב) וכן הגיה הרש"א וכו'  
צ"ח' והל"ש פ"ג דמ"ק:

### לעזי רש"י

איש'ו"ש דור"א.  
פירוש פרק (של ע"ס)  
(ע"י רש"י) שנת דף קמז  
ע"א ד"ה נפקה ומולין  
דף מז ע"ב ד"ה דף  
מדוכתיה):

### תורה אור השלם

(א) אגבי אַעֲרֹכְנוּ מִיָּדוֹ  
תְּבַקֶּשְׁנוּ אִם לֹא  
הִבְיֵאתוּ אֵלֶיךָ  
וְהַצִּנְתִּי לְפָנֶיךָ  
וְהִטְאַתִּי לְךָ כָּל הַיָּמִים:  
[בראשית מ, ט]

(ב) וַיְחִי רֵאוּבֵן וְאֵל יָמֹת  
וַיְהִי מָתוֹ מִקָּפָר:  
[דברים לג, ו]

(ג) וַזְּאת לַיהוָה וַיֵּאמֶר  
שָׁמַע יי קול יהודה  
וְאֵל עָמוּ הִבְיֵאתוּ יְדֵיו

רַב לוֹ וַעֲזָר וּמִצְרֵי הַתְּהִיָּה: [דברים לג, ז] (ד) וְהַצִּלְתִּי הַעֲדָה אֶת הַרְצֵחַ מִיַּד גֹּאֲלֵי הָדָם וְהַשִּׁיבּוּ אֹתוֹ הַעֲדָה אֶל  
עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר נָם שָׁמָּה וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר מִשַּׁח אֹתוֹ בְּשָׂמֹן הַקֹּדֶשׁ: [במדבר לה, כח]

(ה) וְלֹא תִקַּח כֹּפֶר לָנוּם אֶל עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לְשִׁבְתָּ בְּאַרְצָן עַד מוֹת הַכֹּהֵן: [במדבר לה, כט] (ו) כִּי יָבִיעַ  
מִקְלָטוֹ יֵשֶׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאַחֲרָיו מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יָשׁוּב הַרְצֵחַ אֶל אַרְצָן אֲחִזָּתוֹ: [במדבר לה, כח]

הגהות וצינונים א] רש"א מוסף אפי' ממצמו וכן נוסחת שאלתות (גליון) וכ"ה בכת"י ובר"ה עיי"ש:  
ב] [בשאלתות איתא ופ'מ"ט בכת"י: ג] הגריעב"ץ מהק ת"ז (גליון) וכן  
בכת"י לימא: ד] [בחסופ' פ"ב דרש לה דכתיב שלש פעמים שמה] (גליון): ה] [וע"י תו"ט דגוס אין חיביבין, לאפוקי  
מרש"ל שהגיה ומחק מלת אין ע"ש, וכן העתיק הכ"מ אין חיביבין, ולדבריהם גם בבדיהא דלקמן יב. ר"ע אומר רשות  
וכו' וכל אדם חיביבין צריכין אנו להגיה דצ"ל אין חיביבין, וניחא לפ"ז דלא דלא שאל הש"ס לקמן גם אהך פלוגתא דכל אדם  
מיט' דר"י הגלילי ומי"ט דרבי עקיבא, משום דלדעת התו"ט אין שום פלוגתא בזה דכל אדם ע"ש] (גליון): ו] בר"ד  
וילקו"ש וכי הוא משהו כ"ה גודל או כ"ה גודל משהו: ז] כתי"ו ומיט' ר' א: ח] בכת"י הדבור מתחיל וזה הורג  
כ"ג. וי"א מינו וכו', וכ"מ מאירי ורשב"א בשם רש"י, ועיין רש"י סנהדרין יח ע"ב: ט] [וברב אלפס במ"ק פ"ג דף רפז ע"א עור גרס נידוי על תנאי אפי' ממצמו צריך וכו'] (גליון): י] נדצ"ל מהיכן שב י"א שש"ב מבית אביו וי"א  
שישב וכו' והוא מחלוקת ר"א ור"י (ב"ש ועיי' רש"י): כ] במקום "ולכלי ציל וכו' (מהרש"א ורש"י): ל] [ודע דבת"א שלפנינו איתא בך יודין אחיך גם בשאר תרגום לא מצאתי לפי שעה ועיי' תרגום יונתן וירושלמי] (גליון): מ] [ג"א  
כפורה (גליון): נ] יש להוסיף דינו (באה"מ): ס] רש"א וי"א אחר כך (גליון):

**אפילו** על תנאי צריך הפרה מנאן מיהודה. יש מקדקין מכאן  
דינדיי' שלנו אפי' אותם שיש להם זמן אין לנדות עצמן  
מספק (ג) שהרי הכל התנה בדבר שלא היה צידו לקיים דשמה היה  
מעבדו יוסף או יקרלוו אסון צדק ולכן חל מעיקרו גם הנידוי על

התנאי אבל שאר תנאים צידו לקיים  
כגון שמנדין את האדם שלא יעשה  
הדבר ודאי לא חל הנידוי כלל מעיקרו  
דכיון דצידו הוא משעת הנידוי אנו  
יודעים צדאי שלא דעמנו לעשות  
הדבר ודאי לא חל הנידוי כלל מעיקרו י:

**מ' גרם** ארובין שהודה יהודה.  
תימה דהא אמרינן צמד' ויש  
ראובן אל הוצר' מהיכן שב מצית אביו  
שיצ' בתענית על מעשה זלזה וזה  
היה קודם מעשה ליהודה וי"ל דמ"מ  
לא הודה צריס עד מעשה ליהודה:  
**מ' גרם** ארובין שהודה. ולכל' יש  
לנו סמך מן המקרא' יהודה אתה  
יודך אחיך ומתרגמינן את הודית' כך  
יודך אחיך פירוש (ד) הודית ולא צ"ש  
כך יודך אחיך שצביל שהתחלת  
להודות צא ראובן והודה:

**אמר אביי** ק"ו ומה מי שג"ה בו.  
תימה מהאי דינא גילף נמי  
לנגמר דינו זלל כ"ג שלא יגלה כלל  
ומה מי שגלה כבר לפני מיתת כ"ג  
יולא צמייתו של כ"ג מי שלא גלה  
לפני מותו אינו דין שלא יגלה אחר  
מותו דהכי אמרינן צערכין (דף כט:  
ע"ס) מכורה כבר יולאה שאינה מכורה  
אינו דין שלא תמכר ונפקא לן מהאי  
דינא דאינה נמכרת כלל אחר הצאת  
סימנין עד עולם ונראה דלא קשיא  
מידי דהא מיתת הכהן כפרה הוא  
דלמחר צמוןן וכפרה לא שייכא אלא  
למי שמחויב בצריכ' והלכך דוקא  
לפי שנגמר' ונתחייב גלות ואח"כ מת  
כ"ג מכפרת מיתת כ"ג שלא יגלה כלל  
מק"ו דקאמר הש"ס אבל נגמר דינו  
זלל כ"ג שצד מנת כ"ג קודם גמר  
דין של זה ודאי ליכא למילף מק"ו  
דאיך תכפר מיתת כ"ג וליכא למימר  
דמתכפר לו מיתת כ"ג השתא כשנגמר  
דינו דהא לא מיכפר' אלא צעת  
מיתה ולאחר' כך וצעת מיתה לא  
היה זה חייב ולא דמי להיא דערכיין  
דמכורה כבר יולאה וכו' דהתם משעת  
הצאת סימנין מתחלת גדלותה ושז  
לא יפסיק ממנה הגלות לעולם ולכן  
שייך למילף שפיר דלא תמכר כלל  
אחר התחלת סימנין עד עולם כן  
נראה למשי"ס: **מ' רבי** גזות קא  
**מכפרא**. תימה אין ה"נ מדלמחר צריס  
מכילתין (דף ד): הם שלא עשו מעשה  
לגלו כי היכי דתהו להו כפרה אלמא  
גלות מכפרת וי"ל דהכא כפרה לפטרו  
מגלות קאמר דהא צעי למילף דמי  
שלא גלה עדיין דמיתת כ"ג תועיל  
לפטרו מגלות מק"ו הלכך שפיר משני  
מת הכהן אפילו שהם זמן מרובה אינו יולא על כרחך כפרה זו צמייתת כהן תלויה  
דפירשתי כן נראה למשי"ס:

אמר רב יהודה אמר רב \*נידוי על תנאי<sup>א</sup> צריך  
הפרה מנלן מיהודה דכתיב<sup>ב</sup> אם לא הביאתו  
אליך וגו' וי"א ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן  
מאי דכתיב<sup>ג</sup> יחי ראובן ואל ימות וגו' וזאת  
ליהודה כל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר  
עצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון עד  
שעמד משה ובקש עליו רחמים אמר לפניו  
רבונו של עולם מי גרם לראובן שיודה יהודה  
<sup>ד</sup> וזאת ליהודה שמע ה' קול יהודה עאל  
איברה לשפא לא הוה קא מעיילי ליה  
קא ידע למישקל ומיטרח<sup>ה</sup> בשמעתא בהדי  
רבנן<sup>ו</sup> ידיו רב לו לא הוה ידע לפרוקי קושיא  
<sup>ז</sup> ועזר מצריו תהיה איבעיא להו במיתת כולן  
הוא חוזר או דלמא<sup>ח</sup> במיתת אחד מהן ת"ש  
נגמר דינו בלא כ"ג אינו יוצא משם לעולם  
ואם איתא ליהדר (ביה"ט) ברהך בדליכא:  
**מתני'** משגמר דינו מת כ"ג ה"ז אינו גולה  
אם עד שלא נגמר דינו מת כ"ג ומנו אחר  
תחתיו ולאחר מכן נגמר דינו חוזר במיתתו של  
שני<sup>ט</sup> נגמר דינו בלא כ"ג וזה הורג כ"ג וכ"ג  
שהרג אינו יוצא משם לעולם וי"א אינו יוצא לא  
לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות  
נפשות ואפי' ישראל צריכים לו ואפי' שר צבא  
ישראל כיואב בן צרויה אינו יוצא משם  
לעולם שנאמר<sup>י</sup> אשר גם שמה<sup>א</sup> שם תהא  
דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו<sup>ב</sup>

<sup>א</sup> כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט רוצח שיוצא חוץ לתחום ומצאו גואל  
הדם רבי יוסי הגלילי אומר מצוה ביד גואל הדם ורשות ביד כל אדם רבי עקיבא  
אומר ורשות ביד גואל הדם וכל אדם<sup>ב</sup> ואי חייבין עליו: **גמ'** מ"ט אמר אביי  
ק"ו ומה מי שגלה כבר יצא עכשיו מי שלא גלה אינו דין שלא יגלה  
ודלמא האי דגלה איכפר ליה האי דלא גלה לא מידי גלות קא מכפרא מיתת  
כהן הוא דמכפרא: אם עד שלא נגמר דינו וכו': מנא הני מילי אמר רב  
כהנא דאמר קרא<sup>ג</sup> וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אותו בשמן  
הקדש וכי הוא מושחו<sup>ד</sup> אלא זה שנמשח בימיו מאי הוה ליה למעבד היה לו  
לבקש רחמים שייגמר דינו לזכות ולא ביקש אמר אביי<sup>ה</sup> נקמינן נגמר דינו ומת  
מוליכין את עצמותיו לשם דכתיב<sup>ו</sup> לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן ואיזהו  
ישיבה שהיא בארץ היו אומר זו קבורה תנא<sup>ז</sup> מת קודם שמת כ"ג מוליכין  
עצמותיו על קברי אבותיו דכתיב<sup>ח</sup> ישוב הרוצח אל ארץ אחרתו איזהו  
ישיבה שהיא בארץ אחרתו היו אומר זו קבורה נגמר דינו ונעשה כהן  
בן גרושה או בן חלוצה פליגי בה רבי אמי ור' יצחק נפחא חד אמר  
מתה כהונה וחד אמר בטלה כהונה לימא בפלוגתא דר"א ורבי  
יהושע קא מיפלגי דתנן<sup>ט</sup> היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא  
בן גרושה או בן חלוצה ר"א אומר כל קרבנות שהקריב פסולין ורבי  
יהושע מוכשיר מאן דאמר מתה כר' יהושע ומאן דאמר בטלה כרבי אליעזר

אלביא

אלביא

אלביא

וחפאתי לך. לשון נידוי הוא שיהא מנודה לאביו: מאי דכתיב יחי ראובן  
וגו' וזאת ליהודה. מה ראה לסמוך יהודה לראובן ומה ראה להתחיל  
בצרכת יהודה צלשון וזאת ליהודה אלא לפי שהיו עצמות כל השבטים  
צלזן קיים ושל יהודה מגולגלין אמר לשון זה יחי ראובן כלומר ראובן  
שלדו קיימת כאלו הוא חי וזאת תהיה

ליהודה שהם מגולגלין. עצמות כל  
השבטים יולאו ממזכרים ונשאו צניהם  
צמדבר וזה שמר יוסף לחטיו (שמות  
יא) והעליתם (ט) עצמותי מזה  
אתכם עם עצמותיכם: על איבריה  
ישפא. נכנסו עצמותיו למקום  
חיצורם ששפו משם כמו דשך  
מדוכתיה (מולין דף מז: מ:): לשפא  
אישלוי"ש דורא: למשקל ופמרח'.

לישא וליתן: ידיו רב לו. יהי צו  
כה לריצ ריצו לעצמו נגד מצריו:  
ליהדר בהך. צמייתת מרובה צבדים  
או צשעבר ממשיותו אלא לאו ש"מ  
כולהו: **מתני'** ה"ז אינו גולה.  
מפרש טעמא צגמ' מק"ו: חוזר  
במיתתו ש' שני. יליף טעמא צגמ':  
נגמר דינו בלא כ"ג. שלא מינו אחר  
מתיו עד שנגמר דינו של זה לגלות:  
**גמ'** שנמשח בימיו. משנעשה זה  
רוח: מאי הוה ליה. להאי כהן  
למיעבד מאחר שעדיין לא היה כ"ג  
כשהרג זה למה הוא נענש: תנא  
מת. רוח צערי מקלט ומת כ"ג אחר  
זמן: (ג) לשבת בארץ. צמוך הקרקע:  
ונעשה כ"ג בן גרושה. ילא עליו עדות  
שהוא חלל: מתה כהונה. הרי הוא

כמה ואין הרוח גולה: בפ"ה כהונה.  
איגלחי מילתא למפרע שלא היה  
כ"ג והוה ליה האי רוח נגמר דינו  
זלל כהן גדול ואינו חוזר לעולם:

אלביא

אלביא

וחפאתי לך. לשון נידוי הוא שיהא מנודה לאביו: מאי דכתיב יחי ראובן  
וגו' וזאת ליהודה. מה ראה לסמוך יהודה לראובן ומה ראה להתחיל  
בצרכת יהודה צלשון וזאת ליהודה אלא לפי שהיו עצמות כל השבטים  
צלזן קיים ושל יהודה מגולגלין אמר לשון זה יחי ראובן כלומר ראובן  
שלדו קיימת כאלו הוא חי וזאת תהיה

ליהודה שהם מגולגלין. עצמות כל  
השבטים יולאו ממזכרים ונשאו צניהם  
צמדבר וזה שמר יוסף לחטיו (שמות  
יא) והעליתם (ט) עצמותי מזה  
אתכם עם עצמותיכם: על איבריה  
ישפא. נכנסו עצמותיו למקום  
חיצורם ששפו משם כמו דשך  
מדוכתיה (מולין דף מז: מ:): לשפא  
אישלוי"ש דורא: למשקל ופמרח'.

לישא וליתן: ידיו רב לו. יהי צו  
כה לריצ ריצו לעצמו נגד מצריו:  
ליהדר בהך. צמייתת מרובה צבדים  
או צשעבר ממשיותו אלא לאו ש"מ  
כולהו: **מתני'** ה"ז אינו גולה.  
מפרש טעמא צגמ' מק"ו: חוזר  
במיתתו ש' שני. יליף טעמא צגמ':  
נגמר דינו בלא כ"ג. שלא מינו אחר  
מתיו עד שנגמר דינו של זה לגלות:  
**גמ'** שנמשח בימיו. משנעשה זה  
רוח: מאי הוה ליה. להאי כהן  
למיעבד מאחר שעדיין לא היה כ"ג  
כשהרג זה למה הוא נענש: תנא  
מת. רוח צערי מקלט ומת כ"ג אחר  
זמן: (ג) לשבת בארץ. צמוך הקרקע:  
ונעשה כ"ג בן גרושה. ילא עליו עדות  
שהוא חלל: מתה כהונה. הרי הוא

כמה ואין הרוח גולה: בפ"ה כהונה.  
איגלחי מילתא למפרע שלא היה  
כ"ג והוה ליה האי רוח נגמר דינו  
זלל כהן גדול ואינו חוזר לעולם:

אלביא

אלביא

וחפאתי לך. לשון נידוי הוא שיהא מנודה לאביו: מאי דכתיב יחי ראובן  
וגו' וזאת ליהודה. מה ראה לסמוך יהודה לראובן ומה ראה להתחיל  
בצרכת יהודה צלשון וזאת ליהודה אלא לפי שהיו עצמות כל השבטים  
צלזן קיים ושל יהודה מגולגלין אמר לשון זה יחי ראובן כלומר ראובן  
שלדו קיימת כאלו הוא חי וזאת תהיה

ליהודה שהם מגולגלין. עצמות כל  
השבטים יולאו ממזכרים ונשאו צניהם  
צמדבר וזה שמר יוסף לחטיו (שמות  
יא) והעליתם (ט) עצמותי מזה  
אתכם עם עצמותיכם: על איבריה  
ישפא. נכנסו עצמותיו למקום  
חיצורם ששפו משם כמו דשך  
מדוכתיה (מולין דף מז: מ:): לשפא  
אישלוי"ש דורא: למשקל ופמרח'.

לישא וליתן: ידיו רב לו. יהי צו  
כה לריצ ריצו לעצמו נגד מצריו:  
ליהדר בהך. צמייתת מרובה צבדים  
או צשעבר ממשיותו אלא לאו ש"מ  
כולהו: **מתני'** ה"ז אינו גולה.  
מפרש טעמא צגמ' מק"ו: חוזר  
במיתתו ש' שני. יליף טעמא צגמ':  
נגמר דינו בלא כ"ג. שלא מינו אחר  
מתיו עד שנגמר דינו של זה לגלות:  
**גמ'** שנמשח בימיו. משנעשה זה  
רוח: מאי הוה ליה. להאי כהן  
למיעבד מאחר שעדיין לא היה כ"ג  
כשהרג זה למה הוא נענש: תנא  
מת. רוח צערי מקלט ומת כ"ג אחר  
זמן: (ג) לשבת בארץ. צמוך הקרקע:  
ונעשה כ"ג בן גרושה. ילא עליו עדות  
שהוא חלל: מתה כהונה. הרי הוא

כמה ואין הרוח גולה: בפ"ה כהונה.  
איגלחי מילתא למפרע שלא היה  
כ"ג והוה ליה האי רוח נגמר דינו  
זלל כהן גדול ואינו חוזר לעולם:

אלביא

אלביא